

Любезна І.

РОЗВИТОК ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВ ЦЕЛЮЛОЗНО-ПАПЕРОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УМОВАХ АВТОМАТИЗОВАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Розглянуто актуальні питання, пов'язані з внутрішньогосподарським контролем запасів підприємств целюлозно-паперової промисловості, узагальнено його особливості в умовах автоматизованих інформаційних систем; запропоновано напрямки автоматизації стадій контрольного процесу запасів.

Розвиток сучасного целюлозно-паперового виробництва супроводжується зростанням обсягів облікової та контрольної-аналітичної інформації. Взаємозв'язок і взаємна обумовленість цієї інформації при створенні відповідних баз даних ґрунтована на нових способах взаємодії керівників, працівників бухгалтерської служби, відповідальних осіб і ряду інших працівників, котрі забезпечують досягнення такої мети підприємницької діяльності, як отримання максимального прибутку за мінімальних витрат. Досягнення окресленої мети можливе завдяки оперативному формуванню необхідної інформації для цілей управління, що забезпечують із допомогою широкого впровадження засобів її автоматизованого опрацювання.

Проблеми розвитку внутрішньогосподарського контролю (в тому числі в умовах автоматизованих інформаційних систем) на підприємствах досліджують М. Білуха, Ф. Бутинець, В. Завгородній, С. Івахненко, І. Матієнко-Зубенко, М. Матюха, Т. Микитенко, О. Мурашко, В. Рудницький, В. Сопко, Л. Терещенко, Б. Усач та інші вчені.

Проте аналіз економічної літератури свідчить, що особливо проблемним є застосування автоматизованих інформаційних систем для потреб внутрішньогосподарського контролю. Особливості контролю в умовах автоматизованого опрацювання інформації досліджені мало або висвітлені лише у загальних рисах. Тобто, проявляється чітка тенденція відставання новітніх технологій опрацювання економічної інформації від процесів контролю на підприємствах.

Отже, є об'єктивна необхідність у здійсненні комплексних наукових досліджень, формуванні відповідних алгоритмів і процедур контролю, а

також програмного забезпечення та методичних рекомендацій із питань контролю в умовах застосування ЕОМ.

Найоб'ємніша інформаційна ділянка підприємств целюлозно-паперової галузі, яка потребує постійного контролю, – управління матеріальними запасами. Актуальність дослідження питань автоматизації контролю у цьому напрямку посилена необхідністю забезпечення ефективного використання коштів у системі матеріально-технічного постачання і придбання сировини, матеріалів та інших матеріальних ресурсів.

Відсутність технічних можливостей автоматизації внутрішньогосподарського контролю окресленої ділянки негативно впливає на його ефективність. Це можна пояснити низкою причин. Однією з них є, наприклад, недостатньо високе вміння внутрішніх (та й зовнішніх) контролерів розкрити подробицю документації, здійснену за допомогою ЕОМ. Практика свідчить, що лише окремі фахівці контролю мають певні навички, знання та вміння в галузі електронного опрацювання даних. Іншими словами, нині виникла ситуація, за якої методи ревізій відстали від технології опрацювання інформації з допомогою ЕОМ.

Широке використання бухгалтерських програм для автоматизації обліку запасів створює умови для їх застосування і при проведенні ревізій, і для опрацювання контрольно-ревізійної інформації. Проте застосування комп'ютерних технологій потребує дослідження системи документування, що відображає рух товарно-матеріальних цінностей. Метою такого дослідження є вивчення інформаційних потоків, визначення обсягів інформації, контроль за правильністю її відображення в документах.

Сучасні бухгалтерські програми значною мірою допомагають при проведенні контролю на всіх ділянках обліку матеріальних цінностей на підприємстві. Для цього комп'ютеризовані системи бухгалтерського обліку повинні відповідати таким основним вимогам, як простота програми, її гнучкість. Поряд із цим така програма повинна забезпечувати можливість формування підсумкової і поточної інформації та можливість виправлення помилкових або спотворених операцій. При цьому процес контролю доцільно здійснювати відповідно до пунктів, передбачених у попередньо складеній програмі [4].

На наш погляд, програма контролю має охоплювати орієнтовно такі питання:

- ✓ визначення місця (бухгалтерія, цех, склад тощо) й способу (ручним чи автоматизованим способом) формування документа, його призначення;
- ✓ кількість примірників досліджуваного документа, котрі виписують одночасно;

- ✓ обов'язкові реквізити і показники, що містяться в документі, в т. ч. ті, що формуються в автоматичному режимі, – підсумки за рядками, термінами, електронні підписи і т. п.;
- ✓ формулярне подання та методика розрахунку обліково-економічних показників (особливо це стосується розрахунку оптимізації обсягів поставок і норм запасів);
- ✓ дослідження маршрутів руху паперових і електронних документів при їх опрацюванні та відображенні у системі бухгалтерського обліку.

Новим елементом інформаційних систем контролю матеріальних запасів можна вважати реалізацію функції автоматизації підготовки планової, проміжної (робочої) та вихідної (результуючої) інформації.

Обов'язковою умовою реалізації цієї функції, як цілком резонно зазначає Т. Микитенко [3], є організація єдиної автоматизованої бази даних об'єкта управління і файлів-класифікаторів обліково-економічних та контрольних показників.

В умовах застосування ПК і створених на їх основі АРМ внутрішнього контролера формується людино-електронна діалогова форма управління, ґрунтована на автоматизації контролю господарських процесів і явищ, організації системи АРМів з обліку та контролю і використанні активного діалогового режиму при формуванні різних вихідних документів.

Однак слід мати на увазі, що контрольні функції автоматизуються найважче. Сама по собі комп'ютеризація обліку не може усунути приховування крадіжок і зловживань через неправильне перенесення на електронні носії реквізитів, зазначених у документах, введення фальсифікованих документів тощо. Комп'ютер завжди однаково оцінює ситуацію і процес, тому ймовірність помилок контролю в умовах застосування комп'ютерів значно нижча. Отже, комп'ютерна програма забезпечує лише неупередженість і точність контролю [1, 305].

Тому, контрольний процес в автоматизованій інформаційній системі обліку запасів підприємств целюлозно-паперової промисловості має охоплювати більше розрахункових процедур, а також наступні стадії:

- ✓ документування операцій зі здійснення контролю за станом і рухом матеріальних запасів;
- ✓ систематизація й узагальнення обліково-економічних і контрольних даних для прийняття відповідних рішень та здійснення управлінського впливу на господарські операції зі запасами для оптимізації їх використання;
- ✓ відображення вихідних результативних висновків щодо обліково-економічних показників та їх використання в управлінні.

У випадку створення матеріальних носіїв інформації, що стосуються об'єктів контролю, передбачувані форми цих носіїв можуть охоплювати заготовки анкет, котрі дають змогу значно прискорити процес контролю. Крім цього форми документів мають також відповідати управлінським запитам.

Процес документування контрольних процедур може бути виконаний як у традиційній паперовій, так і в електронній формі. Дані в ці документи заносять із допомогою клавіатури. Після цього, використавши певну технологію контролю, інформацію записують на магнітний диск і розміщують в інформаційному фонді. Відповідними каналами мережевого зв'язку результати внутрішньогосподарського контролю передають керівникам для подальшого опрацювання даних і вжиття заходів реагування. Таким чином досягають високого рівня автоматизації циклу операцій контролю, починаючи із вхідної й закінчуючи вихідною інформацією. В результаті можна досягти звільнення працівників від трудомісткої та рутинної роботи і забезпечити можливість приділяти більше уваги контролю за операціями з матеріальними запасами, відображеними в обліковій інформації.

Крім цього, завдяки впровадженню автоматизованих систем контролю можна досягти кращої організації праці облікових працівників. Адже, як справедливо зазначає С. Івахненко, «якщо до впровадження комп'ютерних інформаційних систем уся інформація про роботу підприємства «розкидана» по окремих документах, папках тощо, то з початком комп'ютерної інформації системи вся інформація концентрується в одному місці – у базі даних сервера (тобто на твердому диску якогось комп'ютера). Оскільки це місце відоме всім працівникам, інформація стає доступною невизначеному колу осіб» [1, 311].

Загалом у випадку впровадження автоматизованих інформаційних систем внутрішньогосподарського контролю змінюється також функція бухгалтерської служби щодо використання ЕОМ. Персональні комп'ютери використовують не лише для потреб обліку, а й для виконання контрольних процедур. Проте такий підхід має, як уже було зазначено, і певні проблемні аспекти. Адже необхідно, щоби контролери володіли навиками роботи на ПК і розуміли процеси машинного опрацювання інформації.

З метою поліпшення орієнтації контролю в даних питаннях доцільно складати схеми документообігу, як це рекомендовано М.Матюхою [2, 173].

В умовах використання автоматизованих інформаційних систем контролю користувач таким чином зможе швидко знайти необхідні документи, сама автоматизована інформаційна система спрощує процедури, пов'язані з виконанням контрольних функцій (зрозуміло, що це потребує знання комп'ютерної техніки).

Застосування обчислювальної техніки суттєво впливає на послідовність і способи внутрішньогосподарського контролю. При машинному

опрацюванні інформації поряд із традиційними методами контролю можуть бути застосовані такі прийоми, як логічний, розрахунковий, балансовий, використання контрольних машинограм, взаємоконтроль і звіряння різних машинограм за одними й тими самими показниками та ін.

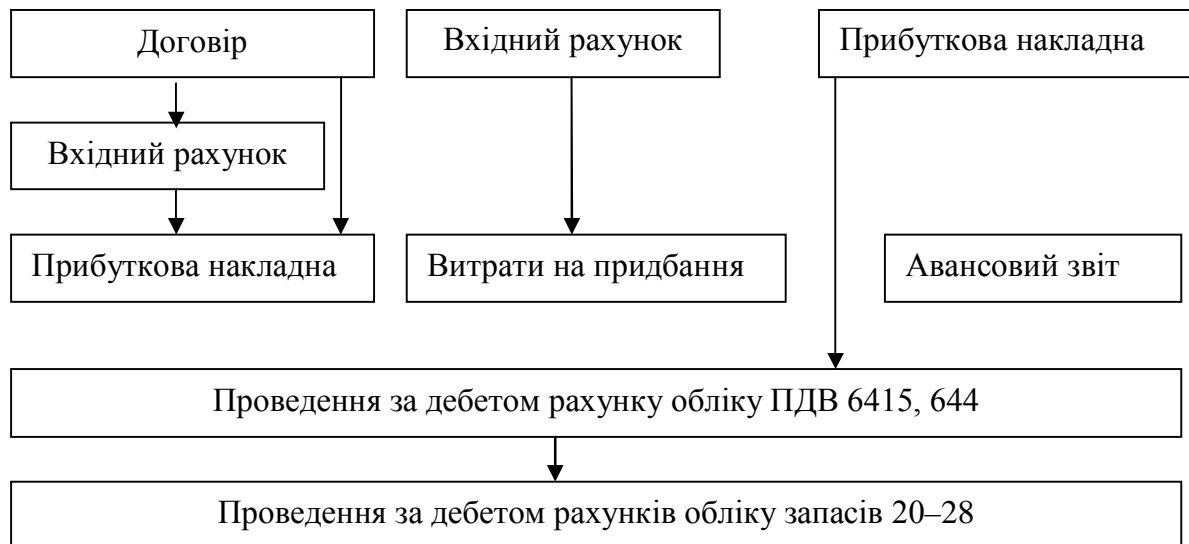

Рис. 1. Документообіг з формування інформації про запаси [2, 173].

Автоматизоване опрацювання даних з обліку і контролю запасів на практиці може забезпечуватися різними способами:

- ✓ розробленням спеціалізованою фірмою на замовлення управлінської інформаційної системи підприємства (у т. ч. й інформаційної системи обліку);
- ✓ придбанням універсального програмного комплексу (або його окремого модуля) на ринку програмного забезпечення;
- ✓ автоматизацією облікового процесу силами фахівців підрозділу з автоматизованого опрацювання даних підприємства;
- ✓ використанням табличних процесів обліковими працівниками для забезпечення автоматизованого розв'язання окремих завдань конкретної ділянки обліку [5, 84–85].

Важливою складовою використання обчислювальної техніки для контролю за операціями з матеріальними цінностями є систематизація та узагальнення виявлених порушень і розбіжностей, їх оформлення в таблицях, що мають необхідні обчислення, висновки, рекомендації та пояснюючий текст. Наприклад, можуть бути складені нагромаджувальні відомості про наявність на складі зіпсованих матеріалів, відпуску з нього матеріалів понад норми, а також порушення у випадку відпуску не за нарядами і накладними.

В умовах автоматизації контролер отримує можливість аналізувати ширший обсяг інформації у вигляді різного роду машинограм та інших розробок, формувати оперативні дані для забезпечення уникнення перевитрат і

нерационального використання запасів. Зокрема виникає можливість щоденно складати контрольну машинограму, що має вигляд відомості про надходження матеріальних цінностей, виконання договорів поставок, отримувати дані про потреби в матеріалах із урахуванням обсягів виробництва.

Сучасні бухгалтерські програми певною мірою адаптовані до внутрішньогосподарського контролю на всіх ділянках обліку матеріальних запасів на підприємстві. Для забезпечення їх повної інтеграції в автоматизовану інформаційну систему контролю необхідно, щоби КСБО відповідала таким основним вимогам, як інтеграція вхідних даних, простота, гнучкість. Окрім цього, програма має забезпечувати таку функціональну можливість, як формування результативної інформації, та можливість за рішенням керівництва виправити недоліки.

Програмне забезпечення має бути доступним користувачам для виконання завдань контролю. Важливо також забезпечити належний рівень адаптації до особливостей технології та специфіки діяльності конкретного целюлозно-паперового підприємства. У найузагальненішому варіанті програмне забезпечення повинно мати наступні складові:

1. Стандартні настройки (константи, довідники, властивості рахунків тощо).
2. Можливості формування вхідної, поточної та підсумкової інформації у різних формах (відповідно до запиту користувача).
3. Можливості формування типових форм документів, що відображають результати перевірки (порівняльні відомості, акти та ін.).
4. Варіанти формування рекомендаційних положень і розпоряджень керівництва для забезпечення можливості виправлення помилок і викривлення облікових й звітних даних.

Перевагою автоматизованої інформаційної системи внутрішньогосподарського контролю запасів промислових підприємств у цілому, як і суб'єктів целюлозно-паперової промисловості зокрема, є те, що умовах автоматизації значною мірою зменшуються витрати часу на контроль і опрацювання результуючої інформації. Крім цього автоматизація дає змогу обмежитися вибірконим контролем і менше уваги приділяти арифметичній перевірці.

Таким чином, розроблення комп'ютеризованих систем бухгалтерського обліку і внутрішньогосподарського контролю сприятиме ефективнішому використанню ЕОМ для забезпечення оперативності управлінського впливу та ефективності використання запасів.

Aktual'ni questions, related to внутрішньогосподарським control of supplies of enterprises of целюлозно-паперової industry, are examined in the article, his features are generalized in the conditions of the automated informative systems; directions of automation of the stages of control process of supplies are offered.

Література

1. Івахненко С. В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту. Навч. посіб. К: Знання-Прес, 2003. – 349 с.
2. Матюха М. М. Інформаційні системи і технології в обліку: Навч. посіб. для дистанційного навчання. – К.: Університет «Україна», 2005. – 306 с.
3. Микитенко Т. В. Організація електронного документообороту в обліку // [http://www.asta.edu.ua/vidan/nau_visn/1\(28\)/Oblik/Mukytenko.php](http://www.asta.edu.ua/vidan/nau_visn/1(28)/Oblik/Mukytenko.php).
4. Мурашко О. В. Удосконалення методів і прийомів внутрішньогосподарського контролю за матеріальними цінностями в умовах автоматизації обліку // [http://www.asta.edu.ua/vidan/nau_visn/3\(17\)/Oblik/murashko.php](http://www.asta.edu.ua/vidan/nau_visn/3(17)/Oblik/murashko.php)
5. Терещенко Л. О., Матієнко-Зубенко І. І. Інформаційні системи і технології в обліку: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2005. – 187 с.

Монастирський Г.

ДО ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ СПІЛЬНОТИ БАЗОВОГО РІВНЯ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

Комплексно проаналізовано дослідження базового територіального рівня. Аргументовано необхідність вивчення територіальних спільнот базового рівня як економічних систем та визначено їх основні характеристики.

Вихідний елемент адміністративно-територіального устрою держави – територіальні спільноти базового рівня (ТСБР), що є полігоном безпосередньої реалізації економічної діяльності і забезпечення соціального добробуту. Значення цих спільнот зростає, з огляду на проголошений напрямок розвитку України на принципах децентралізації управління. Формування нових підходів до дослідження ТСБР в цих умовах визначає актуальність нашого дослідження.

Базовий рівень адміністративно-територіального устрою є об'єктом наукового пошуку зарубіжних та вітчизняних дослідників. Узагальнення підходів до дослідження базового територіального рівня дає змогу виокремити такі наукові напрямки:

1) юридично-правовий. Представники цього напрямку розглядають базові територіальні спільноти з позиції юридичної регламентації функціонування інститутів управління місцевим розвитком та суб'єктів господарювання, які діють у межах спільноти. Так, нормативно-правовим питанням функціонування місцевого самоврядування присвячені праці Б. Андресюка, О. Батанова, М. Корнієнка, А. Чемериса. В рамках цього напрямку сформувався предмет дослідження муніципального права. Юри-